

6. Рекомендації із добросовісної практики наукових публікацій (розроблені Британським Комітетом з етики наукових публікацій) // Морфологія. – 2007. – Т. 1, № 3. – С. 101–105.

7. **Слащева, Н. А.** Критерии отбора источников для ресурса Web of Science на платформе Web of Knowledge [Электронный ресурс] / Н. А. Слащева // Материалы науч.-практ. конф. «Научный журнал в России: Актуальные проблемы и перспективы развития в современных условиях», Москва, 26–27 февр. 2009 г. – Режим доступа : [elibrary.ru/projects/events/conf\\_vak\\_rinc/presentations/Slashcheva2.ppt](http://elibrary.ru/projects/events/conf_vak_rinc/presentations/Slashcheva2.ppt). – Загл. с экрана. – 27.04.2011.

8. **Соловяненко, Д. В.** Політика індексації видань у наукометричних базах даних Web of Science та SciVerse Scopus / Д. В. Соловяненко // Бібліотечний вісник. – 2012. – № 1. – С. 6–21.

9. **Солошенко, Н. С.** Отражение российских журналов в БД Science Citation Index и SCOPUS [Электронный ресурс] / Н. С. Солошенко, О. В. Кириллова // Education Technology & Society. – 2006. – Vol. 9, № 3. – 8 p. – Режим доступа : [http://ifets.ieee.org/russian/depositary/v9\\_i3/pdf/9.pdf](http://ifets.ieee.org/russian/depositary/v9_i3/pdf/9.pdf)

10. Український індекс наукового цитування: система наукометричного моніторингу суб'єктів наукової діяльності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uincit.uran.ua/>. – 15.05.2014.

11. **Шемаєва, Г.** Електронні періодичні видання наукових установ України в системі наукових комунікацій / Г. Шемаєва // Бібліотечний вісник. – 2006. – № 5. – С. 8–13.

12. SciVerse Scopus : Content Coverage Guide [Electronic Resource] // Elsevier BV. – 2010. – 24 p. – Access Mode : [www.info.sciverse.com/documents/files/scopustraining/resourcelibrary/pdf/sccg0510.pdf](http://www.info.sciverse.com/documents/files/scopustraining/resourcelibrary/pdf/sccg0510.pdf)

13. Scopus works with European Science Foundation to expand Arts & Humanities coverage : Press Release from Tuesday, October 6, 2009 [Electronic Resource] // Elsevier BV. – Access Mode : [www.info.sciverse.com/scopusnews/scopus-works-european-science-foundation-expand-arts-humanities-coverage](http://www.info.sciverse.com/scopusnews/scopus-works-european-science-foundation-expand-arts-humanities-coverage).

14. **Testa, J.** Regional Content Expansion in Web of Science: Opening Borders to Exploration [Electronic Resource] / J. Testa. – Access Mode : [thomsonreuters.com/products\\_services/science/free/essays/regional\\_content\\_expansion\\_wos/](http://thomsonreuters.com/products_services/science/free/essays/regional_content_expansion_wos/) – Title from Screen. – 22.04.2011.

15. **Testa, J.** The Thomson Reuters Journal Selection Process [Electronic Resource] / J. Testa. – Access Mode : [thomsonreuters.com/products\\_services/science/free/essays/journal\\_selection\\_process/](http://thomsonreuters.com/products_services/science/free/essays/journal_selection_process/). – Title from Screen. – 06.04.2011.

Котляр Ю. В.

## «СПРАВА ІНЖЕНЕРА ВЕРМАНА» В ЛІТЕРАТУРІ ТА КІНО

Історія життя неоднозначної особистості – інженера Віктора Едуардовича Вермана, уродженця Херсону, німця за національністю [4, арк.71] тісно пов'язана з історією міста Миколаєва. Матеріали допитів за справою «Контроль – К» свідчать про його діяльність на користь німецької розвідки. Реабілітація, проведена в 1991 р., викликає багато запитань в сучасних дослідників. Його ім'я згадується в контексті двох резонансних історичних подій – знищення лінкора «Імператриця Марія» (1916 р.), який було побудовано в Миколаєві, та пожежі в корпусному цеху критого елінгу заводу ім. А. Марті, де знаходилися підводні човни (1933 р.). Підпал цеху здійснили члени диверсійно-розвідувальної організації німецької націонал-соціалістичної партії, що діяла під прикриттям фірми «Контроль – К», з якими взаємодіяв В. Верман.

Питання про підпал елінгу на заводі ім. А. Марті в Миколаєві розглядалося на засіданні Політбюро ЦК ВКП(б) 10 грудня 1933 р. – доповідач заступник голови ДПУ Г. Ягода. Було вирішено дозволити ДПУ арештувати підданих Німеччини [2, арк.209], хоча фактично, арешти відбулися раніше.

В. Верман був заарештований органами ДПУ 15 листопада 1933 р., а 8-14 грудня проводилися його допити. Згідно з матеріалами слідчої справи, В. Верман не входив до структури «Контроль – К», а проводив шпигунську діяльність самостійно. Проте, він мав контакти з членами організації Г. Карлом та Р. Кришаєм. Спільним для них був центр передачі розвідувальної інформації та отримання вказівок – секретар німецького консульства в Одесі К. Ган. Саме з К. Ганом В. Верман вирішував питання про те, кого

залишити після свого від'їзду до Німеччини керівником розвідувально-диверсійної мережі в Миколаєві – Р. Кришайта чи Г. Карла, зупинившись на особі останнього [7, с. 92]. Пожежа стапеля № 2 заводу ім. А. Марті в Миколаєві сталася внаслідок підпалу, який був організований за вказівкою секретаря німецького консульства в Одесі К. Гана. Вказівку було передано Г. Карлу через В. Вермана [3, арк.2-3].

У слідчій справі підкреслювалося, що у всіх пред'явлених йому звинуваченнях В. Верман зізнався. Ні в кого з тих, хто більш-менш знайомий з методами фабрикації гучних справ органами держбезпеки в часи тоталітаризму подібні «зізнання» не викликають подиву. Тут виникає інше питання – чи могли правлячі кола Німеччини, ще не покінчивши з наслідками Версальської системи договорів, ще не вийшовши з економічної кризи і тільки-но розпочавши відновлення збройних сил вдаватися до подібних диверсійних авантур? Слід врахувати й факт економічної та воєнно-технічної співпраці і певної взаємозалежності СРСР і Німеччини в цих сферах. Вважаємо, що навіть з врахуванням приходу до влади нацистів політичне керівництво Німеччини навряд чи ризикнуло б піти в той час шляхом відкритих провокацій проти СРСР. Проте, з іншого боку – німецька розвідка могла використовувати досвід професійного шпигуна В. Вермана у власних цілях. Про його значну кваліфікацію свідчать факти участі в організації втечі з місця висилки німецьких військовополонених (під Оренбургом) через перський кордон в грудні 1917 р. та діяльність після повернення до Миколаєва. Вже те, що за останні десять років перед арештом (1923–1933 рр.) В. Верман змінив вісім місць роботи красномовно характеризує цю особистість [7, с.91-92].

У таємній записці А. Вишинського Й. Сталіну за результатами допитів 25, 26 і 28 січня 1934 р. вказувалося: «Належить вважати встановленим наявність шпигунсько-диверсійної групи, яка працювала на користь Німеччини протягом ряду років після революції (в усякому разі, з 1923 р.) і протягом ряду років до революції, головним чином в період імперіалістичної війни. Це підтверджується свідченнями самих притягнених у справі в якості обвинувачених» [3, арк.2-3], серед яких вказується ім'я німецького підданого В. Вермана.

Одним із оперативних працівників, що брали участь в розслідуванні пожежі на заводі ім. А. Марті, був О. Лукін. У О. Лукіна з

В. Верманом встановилися своєрідні відносини. Тому В. Верман і розповів своєму молодшому, ніж він сам на 18 років, слідчому історію про вибух «Імператриці Марії». Під час допитів О. Лукін якось обмовився, що, відповідно до закону, В. Верману загрожує страта. Той у відповідь посміхнувся і з ноткою явної поблажливості відповів: «Шановний Олександр Олександровичу, розвідників такого масштабу, як я, не розстрілюють!» Так воно і вийшло! Справа навіть не дійшла до суду [5].

Відповідно до рішення Колегії ОДПУ від 3 березня 1934 р. іноземний підданий Верман Віктор Едуардович був висланий за межі Радянського Союзу. Можна з великою часткою достовірності передбачити, що його, напевно, обміняли на потрібну владі особистість, що широко практикувалося згодом. Тим самим, В. Верман досяг того, чого він, судячи з усього, добивався – показати свою значущість як резидента німецької розвідки, даючи в ході слідства на допитах дуже детальні пояснення змісту своєї багатолітньої шпигунської діяльності. Подальша його доля в Німеччині невідома.

Хоча, в 1935 р. О. Лукін, який на той час вже працював у Москві, знайшов у своїй поштовій скриньці пакет, в якому виявився чоловічий гарнітур з прекрасної шагреневої шкіри: гаманець, записник, ключниця і гребінець у футлярі. У гаманці виявився квадратик з веленевого паперу, де друкарським шрифтом були зображені букви: «В.В.» [5]. Це свідчило про те, що шпигун В. Верман благополучно дістався до Німеччини.

Історія В. Вермана і в подальшому була предметом зацікавленості уродженця Одеси, колишнього начальника агентурної розвідки загону «Переможці» окремої мотострілецької бригади особливого призначення НКВС підполковника О. Лукіна, який з 1955 р. присвятив себе літературній діяльності. Події в Миколаєві у 1933 р. стали сюжетом для повісті «Обманчивая тишина», яку О. Лукін написав в співавторстві з В. Ішимовим. Книга вийшла в Москві у видавництві «Молода гвардія» у 1966 р. [6]. Дія повісті відбувається в середовищі портовиків, моряків, чекістів. Павло Кольцов – молодий робітник, стикається з агентом іноземної розвідки Верманом. В ході операції чекістами в Одесі у готелі «Червоний» були арештовані двоє: Грюн і Верман. Докази шпигунства в наявності. Верман – кадровий німецький розвідник і організатор шпигунської групи. Чекісти розкрили таємницю

загинули в 1916 р. лінкора «Марія», яку всі вважали загадковою.

У 1989 р. за мотивами книги було поставлено двосерійний фільм в жанрі пародійного детективу «А был ли Каротин». Режисер фільму Г. Полока, виконавець головної ролі Б. Соколов. Фільм був удостоєний «Золотої медалі Ватикану». Сюжет в загальних рисах такий: «Початок 30-х рр. XX ст. На радянському кораблебудівному заводі в Нижньолиманську виявлено втрату таємної інформації. Прибулий під виглядом ученого, легендарний чекіст Каротін з двома помічниками починає розплутувати нитки змови шпигунської фашистської організації, яку очолює Верман. Його недосвідчені, але активні помічники освоюють ази роботи контррозвідника, потрапляючи в комічні ситуації. Проте, трійця виявляє німецьку шпигунську розвідувальну групу, що діє більше п'ятнадцяти років, а під час Першої світової війни провела диверсію, знищивши броненосець «Марія». Проте, Каротін в процесі роботи нажив собі ворога в особі керівника місцевої влади і його ім'я фактично забувають» [1]. Деякі епізоди фільму (парад) знімалися у 1988 р. в Миколаєві біля стіни заводу ім. 61 Комунару.

5 січня 1991 р. В. Верман був реабілітований, як такий, що підпадає під дію ст. 1 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 р. «Про додаткові заходи щодо відновлення справедливості по відношенню до жертв репресій, що мали місце в період 30-40-х і початку 50-х років» [7, с.95-96].

Таким чином, судячи з наведених відомостей, інженер В. Верман дійсно був резидентом

німецької розвідки, агенти якої діяли на території Півдня Російської імперії та Радянського Союзу з 1908 по 1933 рр. Він так чи інакше причетний до двох резонансних диверсій – вибуху на лінкорі-дредноуті «Імператриця Марія» та підпалі на елінгу заводу ім. А. Марті в Миколаєві. Кожна з подій розслідувалася комісіями на найвищому рівні. Проте, результати розслідувань до цього часу не є однозначними. Цікавим є факт, що непересічна особистість – інженер Верман став своєрідним героєм для літератури (повість «Обманчивая тишина») та кіно («А был ли Каротин»).

#### Список літератури:

1. А был ли Каротин? – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki>
2. Архів Президента Російської Федерації (далі – АП РФ). – Ф.3. – Оп.58. – Спр.243. – Режим доступу: <http://mozohin.ru/article/a-16.html>.
3. АП РФ. – Ф.3. – Оп.58. – Спр.244. – Режим доступу: <http://mozohin.ru/article/a-16.html>. 44
4. Галузевий державний архів Служби безпеки України. – Ф.13. – Спр.215.
5. Гладков, Т. Тайна «Императрицы Марии» / Т. Гладков. – Режим доступу: <http://oficery.ru/security/3083>.
6. Ишимов, В. Н. Обманчивая тишина / В. Н. Ишимов, А. А. Лукин. – М.: Молодая гвардия, 1966. – 288 с.
7. Макаручук, С. С. Літерна справа «Контроль – К» / С. С. Макаручук // Реабілітовані історією. Миколаївська область. – Київ – Миколаїв: Світогляд, 2010. – Кн. 5. – С.74 – 97.

Кравчук О. Ю.

## ІСТОРІЯ БУДІВНИЦТВО РЕЛІГІЙНИХ ХРАМІВ МІСТА МИКОЛАЄВА

Християнський храм – символом духовного світу й водночас – корабля міста Божого, який пливе на хвилях історії. За Іполитом Римським, «... керманіч на цьому кораблі – Ісус Христос. Ніс корабля – це Схід, а корма – Захід. Два рулі в нього – два Завіти (Старий і Новий). Любов Христова, яка зв'язує церкви, скріплює корабель. Паруси на цьому кораблі – Дух з небес, а залізні якорі – заповіді самого Христа, які мають таку ж міць, як і залізо. Корабельники – янголи, які стоять на правому й лівому бортах; вони допомагають правити кораблем та оберігають його у штормах життєвого моря». Крім того, у християнському

храмі, як і в багатьох культових спорудах різних релігій, дістав втілення символ світової гори, який об'єднує поняття маси як виразу буття, з ідеєю вертикалі, тобто світової осі, і геометрична символіка – трикутник, тобто потяг до вищого, притаманний людській природі, символ взаємодії між землею (матеріальним світом) і небом (світом духовним).

Так склалося, що історія православних храмів Миколаєва досить давня та багата. Один з найстаріших храмів міста – **Храм Всіх Святих**. Храм (в народі – Кладовищенська церква) закладений 1807 року, освячений вже 1808 року за